

AURE KOMMUNE

Kommunedelplan

For kulturminner og kulturmiljøer

Aure kommune 2022 – 2028

Vedtatt i kommunestyret 15. desember 2022

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
1.2 Definisjoner av begrep	9
1.3 Formålet med plana	12
1.4 Kulturminnenes verdi	13
1.5 Prioritering av kulturminnene i Aure	13
1.6 Kort oppsummering	14
2. Planprosessen.....	15
2.1 Organisering	15
2.2 Ressursbruken	16
2.3 Registrering	16
3. Planforutsetjingar	17
3.1 Nasjonale føringar	17
3.2 Regionale og nasjonale mål.....	18
3.3 Lokale mål, samfunnsdelen Kommuneplan for 2008-2019	20
3.4 Kommuneplanas arealdel 2016-2020	21
4. Den offentlege kulturminneforvaltninga	22
4.1 Miljødepartementet og Riksantikvaren	22
4.2 NTNU Vitenskapsmuseet.....	23
4.3 Fylkeskommunen	23
4.4 Kommunen	23
5. Frivillige kulturvernorganisasjonar	25
5.1 Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers Bevaring.....	25
5.2 Norsk Kulturarv	25
5.3 Lokale foreiningar.....	25
6. Registrerte kulturminner og kulturmiljø i Aure.....	26
6.1 SEFRAK, Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge.....	26
6.2 Freda bygningar og anlegg	27

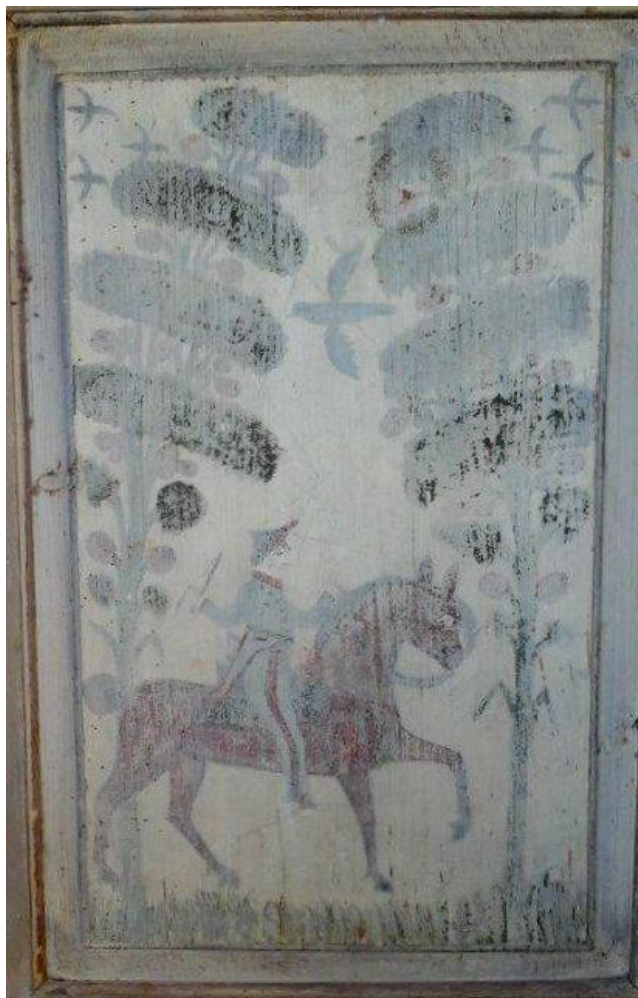
7. Prioriterte bygg og kulturmiljø	30
7.1 Bygg av særleg verdi lokalt, regionalt eller nasjonalt	30
7.2 Kulturmiljø av særleg verdi lokalt, regionalt eller nasjonalt	33
7.2.1 Langholmen, Golma, Kråksundet	33
7.2.2 Nygård, Nord-Tustna	33
7.2.3 Solskjela, Solskjelsøya 231/1	33
7.2.4 Ormbostad m/ Jørnøya	34
7.2.5 Husfesta	34
7.2.6 Lurvika	34
7.2.7 Aure sentrum (Kirka, prestegården med stabbur og naust, det gamle rådhuset, møllestua og ned til elva)	35
7.2.8 Gresset	35
7.2.9 Todalen	35
7.2.10 Festbugen	35
7.2.11 Dromnes/Vikan	36
7.2.12 Kjørsvikbugen	36
7.2.13 Eggværshaugen 48/3 + ev. 48.4 + sjøhus 48/2 og 48/1	36
7.2.14 Bakksetra	37
7.3 Andre kulturminne, til senere prioriteringer	37
8. Måloppnåelse kommuneplan for Aure 2007-2019	38
9. Behov for tiltak	39
9.1 Strukturendringar i jord- og skogbruk	39
9.2 Forholdet til klimaendringar	39
9.3. Kulturminner som identitetsskaper. Tilhørighet	40
9.4. Kulturminner og reiselivsnæringa	40
9.5 Kulturminner og folkehelse	40
9.6 Kulturminner i skole og barnehage	41
10. Planperioden 2021-2028	41
10.1 Mål	41
10.2 Tiltak for planperioden 2023-2028	42

11. Langsiktige tiltak	44
11.1 Framtidige uprioriterte tiltak	44
12. Virkemiddel	45
12.1 Juridiske	45
12.2 Økonomiske virkemidler	47
12.3 Holdningskapende virkemidler	49
13. Kilder og litteratur	50
14. Vedlegg til plana.....	50

1. Innledning

Dørmaleri Jørgenvåg

Aure kommune utgjer i dag eit totalt landareal på cirka 622 km² med eit innbyggartal på om lag 3 500.

Kommunen består av gamle Aure kommune, slått saman med gamle Stemshaug kommune i 1965 og gamle Tustna kommune i 2006.

Aur-landet grensar mot Trøndelag, og markerer den nordaustlege delen av Nordvestlandet. Slik har kommunen eit solid fotfeste i fastlands-Norge. Det er likevel kanskje alle øyene, suva og fjordane som særmerkjer dette landskapet. Eit landskap som ofte er brattlendt, med fjell som stig opp til 900 meter mest rett opp frå havet. Mellom sjøen og fjellet finst likevel ofte eit fruktbart jordsmonn, med grøderike marker, lyngheier og skogkledde åsar.

Nokså raskt etter siste istid, kom dei første menneska hit.

Dei første steinalderfunna i Noreg vart gjort av Anders Nummedal ved Voldvatnet i Kristiansund. Denne steinalderkulturen har fått namnet Fosnakulturen. Nummedal var her i kommunen også, og fann restar etter steinalderaktivitet.

Seinare er det gjort ei mengd slike funn rundt om i heile kommunen. Med dei yngre delane av eldre steinalder er det over 200 registrerte buplassar så lang i kommunen. Landskapet i Aure, spesielt når vi hevar vasstanden, er fullt av egna stadar for buplassar. Skjerma viker der båtane kunne leggjast, og teltet slåast opp.

Etter kvart som landet steig opp frå havet vart det stadig nye plassar ein kunne slå seg ned. Slik kan vi finne steinalderlokalitetar med stor aldersspreiing i same området, berre i forskjellig høgde over havet. Eksempel på dette har vi for eksempel på Golma, der funna strekkjer seg frå 40 meter ned til 30 meter, og dermed er 9500, 9200 og 8900 år gamle. Folket i eldre steinalder var nomadar, og flytta dermed rundt i landskapet frå yst i havgapet til innerst i fjordane og opp på fjella lengre inn på Nordmøre.

Det nomadiske levesettet fortsette gjennom store delar av yngre steinalder. Det var då skifer som hadde vorte det vanlegaste materialet. Eksempel på funn av skifer frå denne perioden finst frå fleire stader i kommunen. Mot slutten av yngre steinalder kom dei første jordbrukarane for alvor. Sjølv om ein ikkje skal sjå bort frå at enkelte forsøk var gjort tidlegare på busetting og jordbruk, er det først i de hundreåra av steinalderen at folk for alvor byrja med jordbruk på desse traktene. Funn frå denne viktige overgangsperioden er gjort eit tjuetals stader i Aure. Denne faste busettinga utvida seg i bronsealderen til å bli den dominerande måten å leve på. Frå denne perioden har vi dei første verkeleg synlege minnesmerka i kommunen, gravrøysene. Husa var langhus, og hovudprinsippa for konstruksjonen var meir eller mindre uendra fram til vikingtidas slutt.

Gravrøyser frå bronsealder og jarnalder er det mange av. Saman med nyare tids kulturminner som fortøyingsringar og immaterielle spor, slik som stadnamn, dannar dei eit maritimt kulturlandskap som er vel verdt å merkje seg og ta vare på. Kvar skjær har, eller har hatt, eit namn med tilknytning til førestillingar og overtru, historier om livet på havet og navigasjon til sjøs. På nettstaden kulturminnesok.no vil ein finne oversikt over fornminna. Dette er ein viktig del av vår kulturarv som vi må verne godt om.

Hendingar i vår kommune har vore sentrale i utviklinga av landet. Harald Hårfagre heldt avgjerande slag her på 860-talet. Maktstaden Edøy ligg rett over fjorden for Solskjel, og det kan ha vore bakgrunnen for at to store slag stod ved Solskjelsøya. Det siste blir rekna som avgjerande for at han skulle vinne over småkongane, og Slagplassen ved Solskjel er difor sentral i historia for heile Noreg, ikkje berre Aure.

Naturrekursane har vore avgjerande for utviklinga av samfunnet vårt. Her var det mangfald både i hav og på land. I havet fanst mange artar menneska kunne nytte seg av i kampen for føda. På landjorda var faunaen variert, med vekstar som kunne nyttast til både føde, brensel og bygging.

Fleire lauvtresortar som bjørk, older, osp, selje, rogn og hassel trivst godt her. Av barskog er furua og einer mest utbreidd. Desse har funne sitt rotfeste her langt tilbake i tida. I skrin jord veks furua godt. Slik ser vi ho brer seg ut oppover langs fjellfoten og opp mot fjellet. Denne skogen har hatt stor betyding for utviklinga. Furskogen har vore svært viktig både til hus- og båtbygging. Fleire av dei mest skogrike gardane hadde etablert gardssager allereie på 1600-talet. Ved krigsutbrotet i 1807 vart store deler av skogen i Husfesta uthogd og bruka til bygging av marinefartøy.

Nordmørsfuru har også vore ei viktig eksportvare. Spesielt mykje av den nordmørske skogen gjekk til Nederland. Her vart furua mellom anna bruka til å stabilisere grunnen for å bygge opp dike og byar. Det heiter for eksempel at Amsterdam er bygd på den nordmørske furua, sikkert også den aurgjeldske. Dette la grunnlaget for stor skipstrafikk spesielt på 15- og 16-hundretalet.

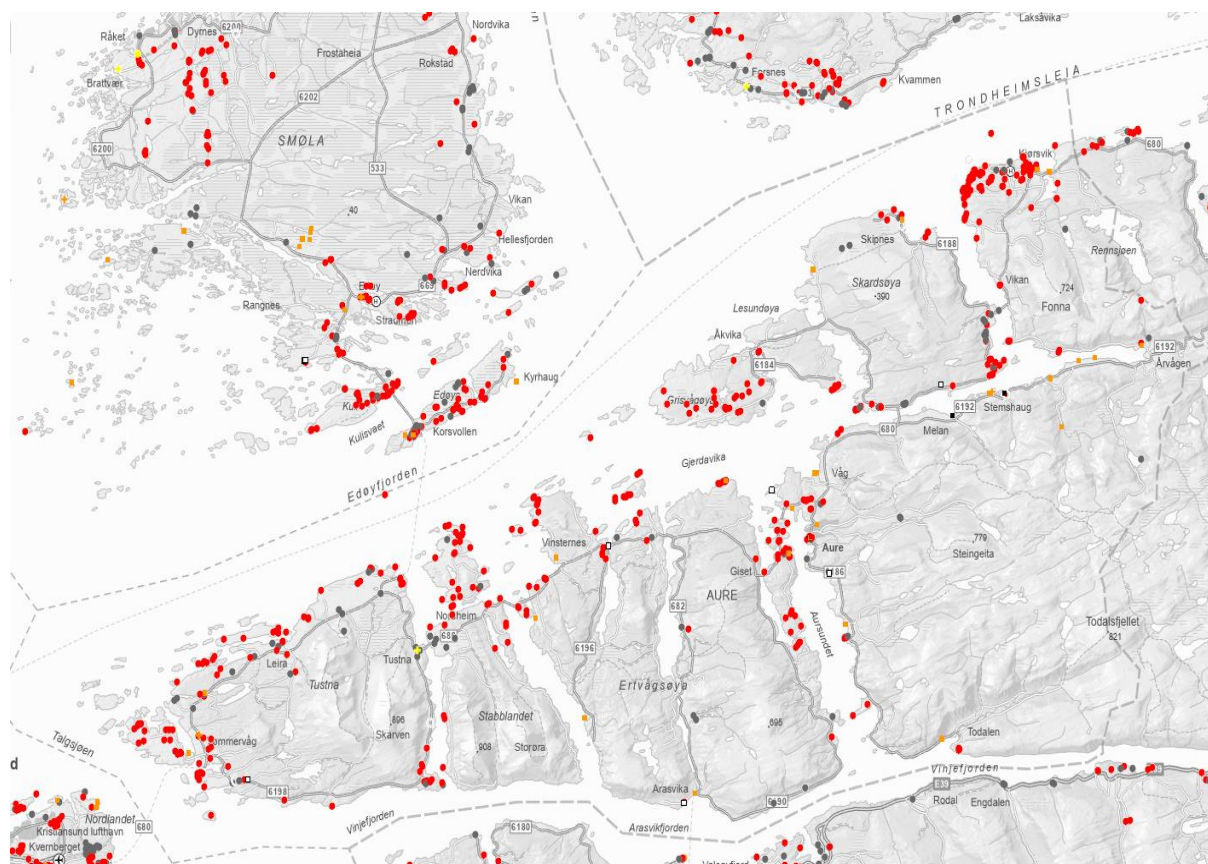

Det var på grunn av denne trelasthandelen klippfiskgründeren Jappe Ippes kom hit til vår kyst. Her oppdaga han det rike torskefisket, svaberga og klimaet som gjorde klippfiskproduksjon mogleg. Han etablerte seg i Kråksundet på Tustna, og starta storskala produksjon. Han kan trygt reknast som pionér og gründer av norsk klippfisk. Ein av dei viktigaste eksportvarene i Noreg heilt fram til våre dagar.

Dei største øyene og fastlandet er i dag knytt saman med bruer (med unntak av Solskjelsøya som har kabelferge). Dette viser tydeleg at allfarvegen i dag går til lands, medan den i tidlegare tider gjekk til sjøs. Da var det båten på sunnda og fjorden som var enklaste måten å ta seg fram på. No er det landevegen.

Frå gammalt av har landskapet og naturen lagt fundamentet for næringsutviklinga i kommunen. Her låg tilhøva godt til rette for fiskarbonden. Her var dyrkbar mark, som strekte seg frå sjøkanten og opp til fjellfoten. Fisk og sild var det jamt bra tilfang av. Silda og torsken har hatt spesielt stor verdi for næringsutvikling og sysselsetting. Dei beste sildevågane fanst i godt mon her, og kysttorsken var ein stor og god ressurs for folk flest. Kombinasjonen av fiske og jordbruk gjorde det mogleg å overleve, sjølv om fisket til tider kunne vere usikkert. Dette var den mest vanlege levevegen til langt fram på 1960-talet.

Dette var den tida øyene ofte utgjorde senter med fleire servicetilbod som for eksempel landhandel, postopneri, telegraf og kaier. Her kunne det også vere vertshus med servering av sterke drikkevarer. Eit eksempel på ein slik stad er Lurvika på Rotøya. Her var det drive

Forminner i Aure, frå Askeladden Riksantikvarens database.

båtbyggjeri (Storvika), bakeri og tønneverkstad. Krabbefabrikk vart også etablert her. Andre eksempel på det ein kan kalle skysstasjonar er Valen på Ruøya og Skipnes på Skarsøya. På Ramsøya ved Leira var det butikkdrift og bakeri rundt 1880, og det same gjeld Storøya (ca.1870) ved innløpet til Dromnessundet. Dette vitnar om at øyene var sentrale stader langs leia den tida seglet og årene gjaldt.

Det kan likevel ikkje herske tvil om at Aure kyrkjestad dannar eit historisk sentrum. Her låg kyrkja som var samlingspunktet for folket i området langt tilbake i tid, og lenge før reformasjonen. Aurekyrkja var hovudkyrkje for ytre Nordmøre etter reformasjonen og framover. Her budde prestar som både var dyktige og markante. Ikkje berre på det åndelege plan, men som også utvikla næringsverksemd, og på den måten forma heile samfunnet.

Dette er arven etter forfedrane våre vi har plikt til å ta vare på. Vi bør bygge fundamentet vårt på kunnskap og respekt, for det som har vore tenkt og skapt, og utvikle framtidens samfunn i tråd med det.

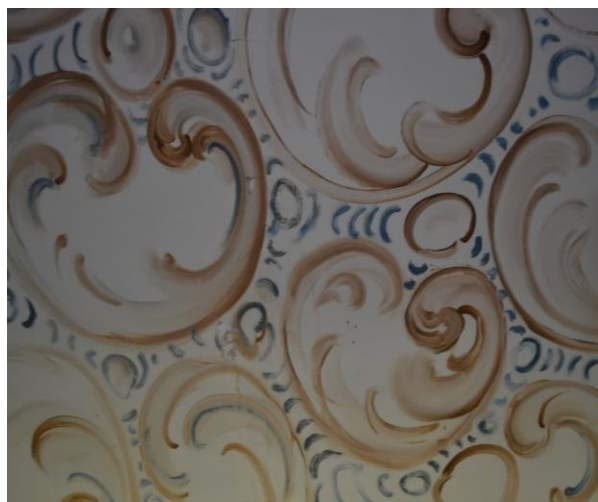
I denne plana legg vi spesiell vekt på husa og bygningane våre. Her i kommunen er det lite av høge og ruvande bygningar. Husa er tilpassa miljøet dei står i og det dei vart bruka til. Dette gjer at vi har eit stort mangfald av ulike typar bygningar. Mange har vore flinke til å ta vare på dette mangfaldet, derfor har vi ei utfordring i å halde den arven i hevd. Dei særmerkte sjøhusa våre er av nasjonal verneverdi. Her ligg ei stor utfordring i vedlikehald, men også moglegheiter til ny verdiskaping.

Dess større kunnskap vi har om det som har vore, di betre står vi rusta til å ta gode val i utviklinga av det nye. Di sterkare vi kjenner vår identitet, di tryggare står vi i møte med det ukjende.

Gjer ein dei rette grepa, kan kulturminna gi rikdom både i sinnet, og som klingande mynt.

Brua over Imarsundet

Takmaleri av Daniel Skipnes, Lesundet

1.2 Definisjoner av begrep

Arkeologiske kulturminner er fysiske spor og levninger etter tidligere tiders liv og virksomhet, der utgraving og dokumentasjon utgjør hovedkildene til vår kunnskap om og opplevelse av fortidens samfunn. Mest synlige av disse er gravrøyser og gravhauger, samt bautasteiner, men de aller fleste er strukturer som ligg skjult under jordoverflata

Askeladden er Riksantikvarens offisielle data- base over kulturminner og kulturmiljø i Norge; som er freda etter kulturminneloven, vernet etter plan- og bygningsloven eller kulturminnefaglig vurdert som verneverdige. Basen omfatter og kulturminner som krever videre undersøkinger før fredningsstatus kan fastsettes (uavklart vernestatus), nyere tids kulturminner som er freda, midlertidig freda, vernet etter plan- og bygningsloven eller sett som verneverdige.

Automatisk freda kulturminner er freda direkte etter lov, uten særskilt vedtak. Dette er både faste, løse og immaterielle kulturminner som omfattes av Lov om kulturminner (kjent som «kulturminneloven», Lov av 9. juni 1978 nr. 50), som er eldre enn 1537 (Reformasjonen), slik som teltringer, graver, offersteiner, fangstgroper, murer og andre konstruksjoner, lausfunn som redskaper og utstyr, samt stående bygninger og bygningsrester. Dessuten samiske faste kulturminner fra før 1917 (inkluderer også bygninger), skipsfunn eldre enn 100 år og stående byggverk med erklært opphav fra perioden 1537-1650, Disse vil i tillegg være omfatta av Lov om planlegging og byggesaksbehandling, kjent som «plan- og bygningsloven» (Lov av 27. juni 2008).

BARK programmet tilhører Riksantikvaren, og er forkortinga for «Bevaringsprogrammet for utvalgte arkeologiske kulturminner». Målet til bevaringsprogrammet er at et representativt utvalg arkeologiske kulturminner og kulturmiljø skal sikres gjennom skjøtsel, og bli gjort tilgjengelige for publikum. Fylka og Sametinget prioriterer blant innkomne forslag og fordeler sikringsmidler etter søknad.

Faste kulturminner er kulturminner som er jord- eller stadfesta. Arkeologiske funn (lausfunn/gjenstander) inngår som deler av et fast kulturminne så lenge de ligg i jorda eller under vatn. Eksempler kan være tufter, murer, groper, røyser, osv.

Immateriell kulturarv er praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap og ferdigheter, kort sagt «tradisjon». Disse er knytt til det vi ikke kan ta på ved et kulturminne, men knytte forestillinger

til, som tro, tradisjoner, segn og hendinger. Den norske stat har ratifisert UNESCOs konvensjon av 2003 om vern av den immaterielle kulturarven, og Kulturrådet er Kultur- departementets fagorgan i denne sammenhengen.

Kommunalt verneverdig er kulturminner som kommunen har identifisert som verneverdig, og som kommunen gjennom politisk vedtak har bestemt at skal søkes ivaretatt.

Kulturlandskap er alt landskap som er påvirket av mennesker. I forhold til begrepet landskap fokuserer begrepet kulturlandskap på menneskets påvirkning og bruk, det vil si landskap som er fysisk forma/manipulert/odla av mennesker (jordbruk, bebygging) og inngår i menneskers forestillingsverden (hellige fjell, -vatn, underjordiske hauger, ol).

Kulturmiljøer er områder hvor kulturminner inngår i en større heilhet eller sammenheng, som for eksempel områder og bygningsmiljø i byer og tettsteder og jord-, skog- og seterlandskap, utmarksslåtter, og kulturminneområder med mange og varierte kulturminner innafor et geografisk begrensa område.

«**Kulturminneloven**» - Lov om kulturminner fra 1978 verner om kulturminner og kulturmiljøer. Ifølge kulturminnelovens § 1 er lovens formål å verne «kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon. Både som del av vår kulturarv og identitet, og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale, og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet. Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål.»

Kulturminner er alle spor etter menneskers liv og virke i det fysiske miljøet. Begrepet immaterielle kulturminner omfatter og steder det er knyttet tro, tradisjoner og forestillinger til, samt historiske hendinger.

Kulturminnesøk er en tjeneste fra Riksantikvaren, og er publikumsversjonen av Askeladden. Det kommer daglig nye kulturminner inn når fylkeskommuner, museer, kommuner, Sametinget og Riksantikvaren registrerer og oppdaterer innholdet i Askeladden. Oppdatert informasjon på Kulturminnesøk er avhengig av oppdateringer i Askeladden, og det er et stort etterslep på etter- registrering av eldre registreringer, særlig på arkeologiske kulturminner. Kommunene kan også ha gjort registreringer som ikke er lagt inn.

Kulturvernmyndigheter. Fylkeskommunen har ansvar kulturminner eldre enn 1536, samt stående bygg fra perioden 1536-1650. Riksantikvaren er rådgivende instans og ankemyndighet for de samme.

Lause kulturminner er kulturminner som kan flyttes, og som ofte refereres til som arkeologiske funn, lausfunn eller gjenstandsfunn og gjeld i hovedsak avslag (rester etter redskapstilvirking) og gjenstander, som redskaper, utstyr, smykker og anna «laust» som ikke er faste strukturer i bakken.

Nyere tids kulturminner viser til etterreformatoriske (etter 1537) bygg, anlegg og kirker. Bygg fra perioden før 1650 er automatisk freda.

SEFRAK (Sekretariatet For Registrering Av faste Kulturminner) er et landsdekkende register over bygninger og andre kulturminner. Et omfattende registreringsarbeid ble utført i perioden 1975- 1995, og i utgangspunktet skulle alle bygninger (og rester etter bygninger) som var eldre enn år 1900 registreres. I Finnmark vart grensa for registrering satt til år 1945, for å fange opp alt som hadde overlevd krigsødeleggelsene. SEFRAK-registrerte bygninger kan finnes på hjemmesidene til miljøstatus.no.

«**Plan- og bygningslova**» - Lov om planlegging og byggesaksbehandling er sentral for all arealforvaltning og byggevirksomhet i Norge. Loven gjelder for hele landet og i sjøen til éi nautisk mil utenfor grunnlinjene. Dagens plan- og bygningslov ble vedtatt 27. juni 2008 som erstatning for den tidligere loven fra 1985. Sentrale deler av loven tredde i kraft 1. juli 2010. Loven gjelder for planlegging av arealbruk og for byggesaksbehandling.

Vedtaksfreda kulturminner er kulturminner som ikke er automatisk freda, men freda gjennom enkeltvedtak etter Kulturminneloven. Vedtak fattes av Riksantikvaren.

Vernet etter plan- og bygningsloven er områder i kulturminneplanen som det er fatta et enkeltvedtak om i kommunen. Det kan både dreie seg om tidligere områder regulert til bevaring eller regulert til hensynsone etter gjeldende plan- og bygningslov.

Verneverdig kulturminne, eller bevaringsverdig kulturminne, er et kulturminne som har gjennomgått en kulturhistorisk vurdering og er identifisert som verneverdig.

ØK – Økonomisk kartverk er kart i stor målestokk, 1:5000 – 1:20 000, og skal tjene både tekniske, økonomiske og administrative formål. I Norge starta arbeidet med økonomisk kartverk i 1965, og store deler av Norge er i dag dekt av økonomisk kartverk i målestokk 1:5000 og 1:1000. Disse utgjør grunnlaget for planlegging bl.a. i jordbruk og skogbruk. ØK-kart gir detaljerte opplysninger om hus, veger, gater, industriareal, eiendomsgrenser og naturgeografiske forhold, som vegetasjonstype og kvalitet på skogsmark. Reguleringsplaner for større områder har oftest ØK som kartgrunnlag.

1.3 Formålet med plana

Kulturminneplana skal rette søkelys på kulturarv, og bygge identitet blant innbyggerne i Aure. Plana skal skape tilhørighet, og sørge for forutsigbarhet i Aure i kommunes forvaltning av lokale kulturminner og kulturmiljø, og den vil være et viktig hjelpemiddel ved arealplanlegging, byggesaksbehandling og utbygging. Der den også vil bidra til forståing for kulturminners betydning.

Plana skal også være til inspirasjon for både frivillige organisasjoner, reiseliv, næringsliv, landbruk, skoler, barnehager og helsesektor når det gjelder aktivitet der kulturminner kan involveres og brukes.

Plana danner utgangspunkt for kommunens videre behandling og prioriteringer i framtidige kommune og reguleringsplaner. I kulturminneplana ligger en liste over prioriterte kulturminner som, viss disse ikke allerede har et vern, skal legges inn med kommunalt vern i framtidig saksbehandling.

Ut over dette forventest det at plana vil legge grunnlag for videre arbeid med skjøtsel, informasjon og skilting.

*Vikan på
Nordlandet*

1.4 Kulturminnenes verdi

Kulturminner er kilder til kunnskap og opplevinger. Muligheta til å oppleve, for eksempel gamle hus og anlegg som en del av våre daglige omgivelser, gjør at vi får en forståelse for historia. Kunnskap om bruk av tradisjonshåndverk, som for eksempel lafting, hører til det vi kaller handlingsbåren kunnskap.

Å velge laftetømmer til et hus er et anna eksempel på denne typen verdi. Som spor etter menneskers liv og virke fra forskjellige tider, kan kulturminne være redskap til å oppnå forståelse av egen kultur og bakgrunn. Samtidig kan dette bidra til kunnskap om andre kulturer.

Kulturminnevernet skal ivareta mangfoldet av kulturminner. Det skal konsentrere seg om vår flerkulturelle historie og moderne migrasjon. Som kilder til kunnskap om egen og andre menneskes bakgrunn, er kulturminne viktige.

Kulturminner er kilder til historie, og bidrar til å gi lokalsamfunnet en synlig identitet. De kan være en ressurs for stedsutvikling, og et ledd i å skape inkluderende lokalsamfunn med fokus på trivsel og tilhørighet. Kulturminner kan også være en kilde til næringsutvikling, som for eksempel innen turisme. Det er viktig å skape bevissthet om kulturminna og de verdier de representerer.

Kulturminna bidrar til å styrke lokalsamfunnet. Deres betydning har forskjellig omfang. Noen er viktige først og fremst for lokalsamfunnet, som identitetsskapere. Andre har betydning for et større område eller en region. Dernest har vi kulturminner av en slik verdi at de bygger nasjonal identitet.

De kulturhistoriske verdiene kan deles opp i tre hovedkategorier: Kunnskap, opplevinger og bruk. Kulturhistoriske verdier bidrar til å øke forståelsen for hvorfor et kulturminne skal bevares.

1.5 Prioritering av kulturminnene i Aure

I kommunen er det mange kulturminner, og derfor må det foretas prioriteringer. Arbeidet med denne kulturminneplana vil derfor ta utgangspunkt i dagens kunnskap om noen avgrensede områder, nemlig registrerte fornminner, bygninger og bygningsmiljø og gjøre prioriteringer innen disse. Her inngår først og fremst det som er registrert i SEFRAK, mens det også må være rom for andre aktuelle bygg og miljøer, slik som arkeologiske kulturminner og bygg yngre enn 1900.

Det er spesielt tilfanget av utvalgte kulturminner fra etter 1900 som det skal arbeides videre

med, og bakes inn i revideringa av neste plan etter en bred involvering av interesserte. Spesielt kommunens egne innbyggere. De utvalgte kulturminna ut over det som har med den gamle bondekulturen er derfor å betrakte som en forsiktig start på dette arbeidet.

Tema som ikke blir behandla i denne omgang en, vil få sin fortjente oppmerksomhet ved framtidig revidering av plana. Det gjelder ikke minst de immaterielle kulturminna.

1.6 Kort oppsummering

I kapittel 10 lister vi opp de tiltak vi vil løfte fram i planperioden 2021-2028. Vedlikehold av Kråksundet er et spesifikt punkt, det samme er videreføring av registrering av eldre sjøhus. Det er viktig å støtte privatpersoner som er eiere av kulturminner, slik at de får tilgang til kompetanse og støtteordninger. For å sikre kulturminna svalgangsnaust, blir det foreslått å etablere et interessemiljø med det som hovedfokus.

Plana løfter også fram kursing for å videreføre kunnskap om restaurering, skilting av kulturminner og en levende kommunal nettside. Nettsida må bygges slik at den kan fange brukere i alle aldre.

Flintdolke fra slutten av steinalderen funnet på Skipnes.

2. Planprosessen

2.1 Organisering

Ved oppstart i 2012:

Hovedutvalget for kommuneutvikling var styringsgruppe for prosjektet.

Det ble oppretta ei prosjektgruppe for planarbeidet, bestående av representanter fra:

- **Kråksundet sjøbruksmuseum (leder)**
- **Hovedutvalget for helse og oppvekst (nestleder)**
- **Hovedutvalg for kommuneutvikling**
- **Kommuneadministrasjonen**
- **Aure historielag**
- **Melland Forts Venner**
- **Vennegruppe for svalgangsnaust**

Sekretær og prosessansvarlig fra kommuneadministrasjonen

Melland fort

I 2020:

Organiseringa fornya i vedtak om endra framdrift, organisering og virketid sak 20/21 av 5.mai. Formannskapet vart ny styringsgruppe.

Plangruppa vart satt saman slik:

- **Melland forts venner (leder)**
- **Kråksundet sjøbruksmuseum**
- **Aure historielag**
- **Kommuneadministrasjonen**
- **Formannskapet**
- **Hovedutvalget for kommuneutvikling (KOMUT):**

Sekretær og prosessansvarlig fra kommuneadministrasjonen

I 2022:

- **Plana vedtatt i kommunestyret (sak 49/22) 15. desember.**

2.2 Ressursbruk

Aure kommune fikk 100.000 fra Riksantikvaren brukt til ekstern rådgiving. Resterende innenfor kommunens egne budsjettammer.

2.3 Registrering

For at plana skal bli et godt verktøy, må det være en oversikt over, og kunnskap om, de kulturminnegruppene som inngår.

Det viktigste tiltaket i prosjektperioden, var å registrere aktuelle kulturminner, og gi disse en kort omtale. Her vart kontrollregistreringa av SEFRAK sentral.

Det ble først jobba med en modell, der frivillige lag skulle dele objekta mellom seg, og foreta kontrollen i roder der de hadde det naturlige nedslagsfeltet sitt. Siden ble det leid inn ekstra hjelp til registreringa.

I løpet av tre-fire år var alle objekta i SEFRAK besøkt, og registreringene kontrollert. Samtidig ble det laga en god oversikt over objekt som ikke står i SEFRAK, men som «burde vært der».

I denne plana kan bygg og miljø trekkes inn selv om disse står utenfor SEFRAK.

3. Planforutsetninger

3.1 Nasjonale føringer

Lov om offentlige styremakters ansvar for kulturvirksomhet (KULTURLOVA)

Sikrer at også kulturarven skal bli «*verna om, fremma innsikt i og videreført*»

Lov om kulturminner (Kulturminneloven)

Kulturminneloven har som formål å sikre «*vern av kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon*»

- «*både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.*»

Loven definerer kulturminner som «*alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.*» Og kulturmiljøer til «*områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.*»

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (PBL)

Regulerer prosessen fram mot endelig vedtatt plandokument, med særlig fokus på medvirkning. Bestemmelser om planprogram 1 er forankra i PBL § 4-1, og fastsetter krav om at planprogram skal utarbeides ved kommuneplaner.

NOU 2002 Fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Stortingsflertallet la i 1998 til grunn at dagens kulturminnepolitikk ikke var tilstrekkelig for å sikre vår felles kulturarv for kommende generasjoner, og oppnevnte et kulturminneutvalg. Som i sitt arbeid med utgreiinga har vektlagt både å vurdere kulturminner og kulturmiljø som en ressurs i seg selv, og å se kulturminna og kulturminnepolitikken som et ledd i en større samfunnsmessig sammenheng.

Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) Framtid med fotfeste

Stortingsmelding 26 (2004-2007) Regjeringas Miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand

Regjeringa legger i meldingens handlingsplan vekt på tiltak som fremmer at kulturminner skal bli aktive element i lokalsamfunnet. Både når det gjelder trivsel og verdiskaping, og at det skal være enklest mulig å kombinere bruk og sikring.

Stortingsmelding 16 (2004-2005) Leve med kulturminner

Dokumenterer at uerstattelige kulturminneverdier er i ferd med å gå tapt, og at kulturminner ikke blir sett som en ressurs i samfunnsutviklinga. Et av måla er at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø skal bevares gjennom bruk, og være grunnlag for kunnskap, oppleving og verdiskaping.

3.2 Regionale og nasjonale mål

Det regionale målet i kulturminnevernet er i hovedsak å ta vare på, og formidle de kulturminna og kulturmiljøa som har regional verdi. Kulturminne og kulturmiljø av regional verdi er kulturminne og kulturmiljø som er faglig vurdert til å ha verdi ut over det lokale, som avspeiler regionens historie med viktige utviklingstrekk. Plana inneholder et representativt utvalg av kulturminne og kulturmiljø som klargjør regionens historie. Alle kulturminne og kulturmiljø som har nasjonal verdi, har også regional verdi.

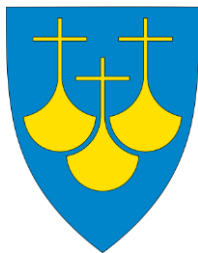
Omgrepet kulturmiljø står på dagsorden i kulturminnevernet. Verdien av å ta vare på ei samling av flere bygninger og annet som står i en sammenheng fysisk og funksjonelt. I tillegg til bygninger og anlegg kommer også andre element i miljøet.

Det nasjonale målet i kulturminnevernet er i hovedsak å ta vare på og formidle de kulturminna og kulturmiljøa som har nasjonal verdi. Kulturminne og kulturmiljø av nasjonal verdi skal være et representativt utvalg som viser bredda i landets historie. For oss i Møre og Romsdal er oppgava å komme fram til hva vi har av kulturminne her i fylket som har nasjonal verdi. Hva har vi som skal være med på å dokumentere og fortelle landet/ nasjonens historie.

Under kapittelet om verdisetting av kulturminne og kulturmiljø, avsnittet «*vår oppgave*» er det gjort mer detaljert greie for temaet. For å nå de nasjonale måla er det også viktig at flest mulig i samfunnet blir kjent med hvilke kulturminne og kulturmiljø som har nasjonal verdi.

Alle folk bør vite hva de har av kulturminne og kulturmiljø av nasjonal verdi i sitt lokalmiljø.

HOVUDMÅL OG RESULTATMÅL

5.1 Klimaendringar

Hovudmål:

Verneverdige kulturminne og kulturmiljø skal ha minst mogleg påverking av klimaendringane.

Resultatmål:

- Viktige kulturminne og kulturmiljø som er trua av klimaendringar er kartlagt
- Verneverdige kulturminne og kulturmiljø som er spesielt sårbare for klimaendringar (meir nedbør/auka fuktigheit, sterke vindar, høgare temperatur, høgare havnivå) er sikra

5.2 Miljøvenleg ressursutnytting

Hovudmål:

Verneverdige bygningar i bruk på bygningane sine premissar.

Resultatmål:

- Verneverdige kulturminne blir tekne vare på i staden for å bli rivne med støtte til restaurerings- og energiøkonomiserande tiltak.
- Gjenbruk av verneverdige kulturminne utan å skade kulturhistoriske verdiar
- God tilgang på spesialiserte restaureringshandverkarar
- God informasjon om økonomiske verkemiddel

5.3 Tap av kulturminne

Hovudmål:

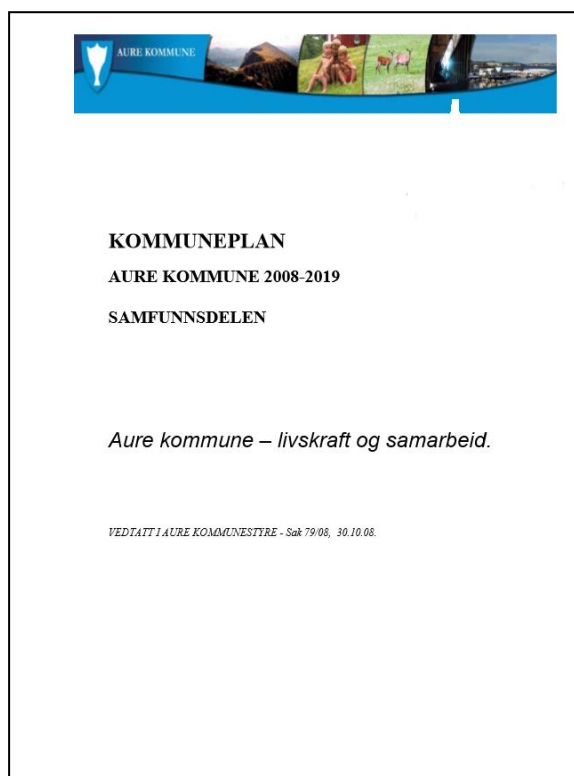
Årlege tap av freda og verneverdige kulturminne skal ikkje vere over 0,5 prosent.

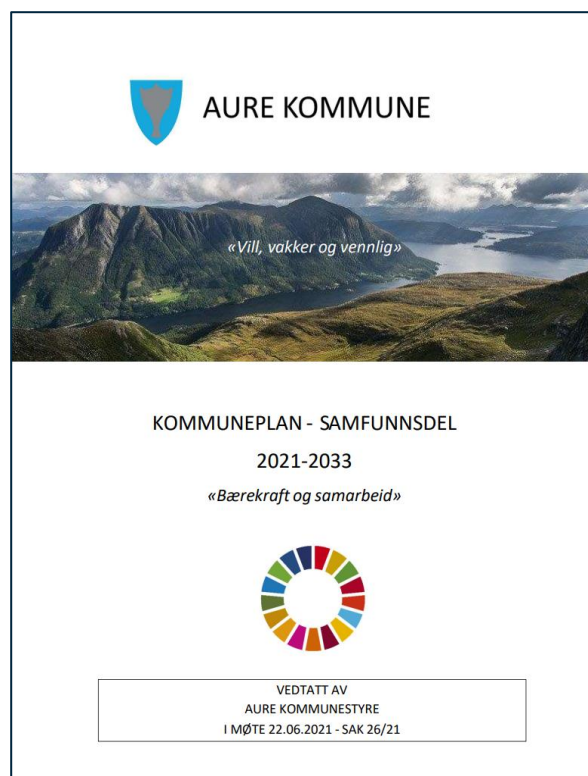
Resultatmål:

- Det blir ført ein medveten frigjevingspolitikk som reduserer tap av verneverdige kulturminne.
- Det er etablert gode tiltak for vern gjennom bevisstgjerung og gjennom innarbeiding i planverket
- Eigarane av verneverdige kulturminne og kulturmiljø er oppmuntra til å verne.

3.3 Lokale mål. Kommuneplanas samfunnsdel

Samfunnsdelen 2008-2019

Samfunnsdelen 2021-2033

Ny samfunnsplan ble lagt ut for høring (vår 2021), og vedtatt i kommunestyret 22.06.2021

Denne Kommunedelplana for kulturminner og kulturmiljø har brukt den gamle kommuneplana 2008-2019 som bakgrunn.

Punkt 9.5 i kommuneplanas samfunnsdel er i sin helhet via kulturarven vår:

Kulturaktivitetene skal være limet i Aure-samfunnet, mellom generasjonene og mellom fortid og nåtid. Det er viktig å løfte fram kulturarven for å skape felles identitet. Det skal vi klare gjennom å:

- *Utvikle samarbeidet med Nordmørmusea (den gangen Nordmøre museum)*
- *Lage plan for det kommunale arbeidet innenfor kulturminnevern*
- *Satse målretta på «flaggskip» som Kråksundet sjøbruksmuseum og Støttepunkt Melland.*
- *Utvikle prosjektet rundt Jappe Ippes virke i regionen*
- *Finne tilfredsstillende løsning for et lokalhistorisk arkiv og oppbevaring av lokalhistoriske gjenstander*
- *Verne området Tingstadbakken ved Kjelklia*
- *Støtte arbeidet med å etablere Jappe Ippes folkehøgskole*
- *Positivt støtte arbeidet i Stiftelsen Ormbostad samlinger*
- *Løfte fram Solskjelsøya som et unikt nasjonalt historisk sted*
- *Utbedre og ta vare på, samt synliggjøre og øke tilgjengeligheten til Foldfjordstrømmene med trekkvorene*
- *Støtte opp om arbeidet til stiftelsen «MK Svanen»*
- *Få skrevet historie fra tida før 1800.*

3.4 Kommuneplanas arealdel 2016-2020

I arealplanas beskrivelse med konsekvensutredning er det tatt inn følgende føring som gjelder KULTURMINNER OG KULTURMILJØ:

«Båndlagte områder etter Kulturminneloven som vises på plankartet er hentet fra Askeladden. Fornminner som er automatisk fredet etter Kulturminneloven er ikke frigitt selv om kommuneplanen legger opp til annen bruk. Dette gjelder også kulturminner som vil bli registrert ved fremtidige registreringer etter Kulturminneloven §9. Alle forslag til reguleringsplaner og dispensasjoner blir sendt til Møre og Romsdal fylkeskommune for uttale, jfr. undersøkelsesplikten etter Kulturminneloven §9.

Når det gjelder hensynssoner rundt verdifulle kulturmiljø, områder med særs høy funnpotensial, kulturminner fra nyere tid av nasjonal, regional og stor lokal verdi, så mener kommunen at disse bør avklares gjennom prosessen til kulturminneplana før de innarbeides i kommuneplanens arealdel. Svalgangsnaust og svalgangsbrygger er sikra gjennom egen bestemmelse.»

Svalgangsbrygge i Arasvika

4. Den offentlige kulturminneforvaltninga

Ansvaret for kulturminneforvaltninga i Norge er delt mellom forskjellige forvaltningsnivåer: Staten, regional forvaltning og kommunen. Med forskjellige roller, myndighet og ansvar.

4.1 Miljødepartementet og Riksantikvaren

Regjering og Storting utarbeider nasjonale mål for miljøvernarbeidet. Riksantikvaren, som er et eget direktorat under Miljøvern- departementet, har det statlige ansvaret for nasjonal kulturminneforvaltning og kultur- minneloven. Riksantikvaren er en rådgivende og utøvende

faginstans for forvaltning av kulturminner og kulturmiljø og gir blant anna faglige bidrag til departementet. SEFRAK (Sekretariat for registrering av faste kulturminner) er plassert hos Riksantikvaren. Riksantikvarens arbeidsfelt er faste fornminner fra middelalderen (kirker, kirkeanlegg, kloster, borger, befestninger), faste kulturminner fra nyere tid, fredningsaker, forvaltning av freda bygg og anlegg og fartøyvern.

4.2 NTNU Vitenskapsmuseet

NTNU Vitenskapsmuseet har ansvar for alle automatisk freda gjenstander, slik det er definert i kulturminnelovens kap III. NTNU Vitenskapsmuseet har ansvar for å utføre arkeologiske utgravinger av automatisk freda kulturminner. NTNU Vitenskapsmuseet sine samlinger består hovedsakelig av gjenstander som er samlet inn gjennom arkeologiske undersøkelser, men de tar også imot funn fra privatpersoner.

4.3 Fylkeskommunen

Fylkeskommunen er det regionale forvaltningsorgan for alle typer kulturminner. Fylkeskonservatorens oppgaver er:

- Faglig vegleiing overfor kommuner og privatpersoner.
- Medvirkning og kontroll ved utarbeiding av kommunale og fylkeskommunale oversikts- og detaljplaner, og meldingstjeneste/kontakt med sentrale fagmyndigheter.
- Forvaltningsansvar for freda bygninger, og behandle alle kommuneplaner.

Fylkeskommunen er ansvarlig for registrering av automatisk freda kulturminner for kontroll, reguleringsplaner, vegplaner, byggesaker med mer og forvaltninga av disse kulturminna. Om noen finner automatisk freda gjenstander skal disse leverast til Fylkeskommunen.

4.4 Kommunen

Kommunens ansvar er først og fremst å ta vare på sin kulturminnearv for framtida. Det er gjennom arealplanlegging og ved behandling av bygg- og rivningssaker (etter Plan- og bygningsloven) at kommunen kan drive et aktivt kulturminnevern. I tillegg har kommunen myndighet etter flere særlover som rører ved kulturminne. Blant anna som lokal landbruksmyndighet, og som økonomisk ansvarlig for vedlikehold av kirker og kirkegårder. Kulturminnevern ligger under kultur og næring, men forvaltning skjer på tvers av etatene.

Svalgangsbygge, Leirdalen ytre.

Aurelånna, Aure prestegård

5. Frivillige kulturvernorganisasjoner

5.1 Foreningen til Norske Fortidsminnesmerkers Bevaring

Foreninga er et landsomfattende faglig forum for antikvariske spørsmål. Foreninga har utgitt en rekke fagtidsskrift som gir gode råd i forbindelse med restaurering av eldre bygninger, hager med mer. Foreninga har egen avdeling for Nordmøre og Romsdal.

5.2 Norsk Kulturarv

Organisasjonen har som formål å bidra til vern av kulturarven gjennom bærekraftig bruk. Det er en ideell stiftelse som har som motto: *Vern gjennom bruk.*

De gjennomfører praktiske tiltak i samarbeid med næringsliv og offentlige styresmakter. Her egne søknadsordninger man kan søke på.

5.3 Lokale foreninger

Aure har en rekke foreninger som har som hovedformål å ta vare på kommunens historie og kulturminner: Aure historielag, Melland forts venner, Kystlaget geitbåtens venner Kjerkbåtlaget Fjordamerra og Svanengruppa. Disse har gjort, og gjør, en avgjørende innsats for kulturvernet i kommunen. Andre foreninger, som ikke har dette som hovedformål, har gjort og gjør mye for Aure kommunes historie, blant anna Aure kunstlag, bondelaga og 4H.

Melland fort

Naustet til kystlaget geitbåtens venner

6. Registrerte kulturminner og kulturmiljø i Aure

6.1 SEFRAK, Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge

Registrering gjort i perioden 1975 – 1995, mens Aure og Tustna var egne kommuner.

- Aure (gamle) 1 732 registrerte bygninger
- Tustna 450 registrerte bygninger

SEFRAK skulle være et generelt kulturhistorisk register som kanskje har særlig verdi for lokalhistoria, men det er også aktivt i bruk i Aure kommunes forvaltning og saksbehandling.

SEFRAK-materialet er kontrollregistrert i løpet av de siste fire åra, og som et grunnlag for denne plana er det vurdert hvor man kan prioritere sammenhengende kulturmiljø.

Langt på vei er det gjennomført en analyse av verneverdige kulturmiljø som er bygd etter 1900, for å sikre et representativt utvalg for ettertida.

Aure sentrum, med geitbåten «Fjordamerra» i Aure havn.

6.2 Freda bygninger og anlegg

Prestegardslåna og stabburet på prestegarden

Prestegardslåna ved Aure prestegard (Aurelåna) vart bygd av Peter Thams Buschmann (1762 – 1845). Buschmann var presteson, og født i Nesna. Etter teologistudier i København vart han etter kvart utnemnt til sokneprest i Ulstein på Sunnmøre (1798–1822). Deretter vart han sokneprest i Aure.

Da Peter Thams Buschmann kom til Aure var den gamle prestebustaden både

gammal og dårleg teke vare på. Arbeidet med å byggja ein ny bustad til presten vart satt i gang. Buschmann blinka sjølv ut det tømmeret som låna skulle byggjast av.

Noko det er knytt fleire historier rundt er bjørnespydet til Peter Thams Buschman. Dette spydet hadde han med seg når han lette etter dei riktige tømmerstokkane som skulle brukast til ny prestebustad. Spydet hadde han med seg for å verna seg mot bjørn.

Bygginga av prestegardslåna tok nøyaktig to år, og sto ferdig i all si prakt i 1832. Huset vart bygget i det som kallast «Louis-seize-stil. Louis-seize- stilen avløyste rokokkoen, og vart utvikla under påverking av dei arkeologiske utgravingane i Pompeii, som gjorde antikkens formverden betre kjent. Stilen kan betraktast som ein del av klassisismen, og kjenneteikn er rette linjer, symmetri og utstrekt bruk av former og ornamenter frå antikken.

Prestegardslåna fungerte som prestebustad heilt fram til 1987. Siste presten som budde i huset var Per Eilert Orten. Den norske kyrkje bygde nytt hus i Hjortåsen ovanfor Aure sentrum, som i dag er prestebustad. Orten var den 34. presten i Aure sidan 1400-tallet.

Aure kommune tok over eigarskapen av prestegarden. I 1991 fekk prestegardslåna og stabburet på garden status som freda. I dag brukast bygninga dagleg til prestekontor. Her finn vi også «Raudstova», som vart brukt til allmugens herredstove. Der kunne det samlast mellom 30-40 husfedre, saman med prost og prest når viktige saker skulle diskuterast.

I dag er prestegarden eit møte mellom kyrkje og kommune. I første etasje arrangerast møter mellom lag og organisasjonar og det går føre seg andre arrangement av ulik karakter. Alle tilsette ved Aure kyrkjekontor bruker huset dagleg.

Andre etasje er ikkje i dagleg bruk, men her har vi det som kallast «Blårommet». Eit rom som i dag brukast musealt, og som huser «Kofødsamlinga». Samlinga med jordmorsaker og utsyr etter jordmor Astrid Koføed.

I denne etasjen har vi også «Gulrommet». Eit rom som Aure historielag brukar. Nå er det blant anna sett saman ei samling av eit klasserom frå tidleg 1900-tall, samt eit postkontor og ei urmakersamling.

Kjøkenet i første etasje er nærmast slik som kjøkenet var originalt, med den store gruva intakt. Mange tenestefolk var i sving, for å drifte prestegarden. Eit nytt hus vart ein nyttig tilvekst for prestskapet i Aure.

6.3 Kråksundet sjøbruksmuseum

Notnaustet i Kråksundet ble bygd i 1844. En av de første eierne var Hans Erikson Golmen. Det var dette bygget Kråksundet sjøbruksmuseum starta med. Senere kom det til flere bygg.

I området er det gjort funn, som viser at det har vært liv her i mange tusen år. Sundet var rikt på fiske. I 1691 starta Jappe Ippes opp med tørking av klippfisk.

Kråksundet ligger midt i et område som er rikt knytta til tradisjoner til den historiske kystkulturen på Nordmøre. Det var opp til 10 notbruk fra Fikkan til Jørgenvågen i perioder av 1900-tallet. På slutten av 70-tallet kjøpte Tustna kommune Notnaustet. Det inneholdt et komplett landnotbruk med båter, nøter og utstyr. I 1992 vart sjøbruksmuseet offisielt åpna. Etter hvert vart bygga Erikstunaustet og Arntstua, som er frå 1700-tallet, flytta til området. Disse to bygga kom fra Golma.

I starten var museet drevet på dugnad.

I 2007 vart Kråksundet sjøbruksmuseum konsolidert inn under Nordmøre museum. Nå Nordmørmusea.

Museet består av et våningshus fra 1700-tallet, to naust og et sanitærbygg. Notnaustet er et lafta tømmernaust i to etasjer, som ble bygd på stedet i 1844. Et av de mange notlaga i området eide naustet, og alt som trengtes til landnotfisket etter sild, ble oppbevart her. Nøter, not- og spellbåt, kagger, håver og alt nødvendig utstyr er fortsatt på plass, bevart i museets samlinger. Notbruket var «operativt» til langt opp mot vår tid.

Senere er en betydelig mengde gjenstander med tilknytting til sjø og sjøbruk gitt til museet, og mesteparten av dette oppbevares i notnaustet. Kystlaget geitbåtens venner har satt opp et naust i tradisjonell nordmørsk stavlinekonstruksjon litt bortenfor de egentlige museumsbygningene. Laget har også bygd kai.

Erikstunaustet fikk hard medfart under nyttårs -orkanen i 1992. Eierne ga naustet til museet. Naustet, også dette et lafta tømmernaust med andreetasje i reisverk, vart dermed gitt som gave til museet og satt opp like ovenfor notnaustet. Her huser det deler av båtsamlinga, og andreetasjen er innreda til et lite møte-/selskapslokale med kjøkken.

Arntstua var opprinnelig større enn i dag, og var våningshus på ett av bruka i Golma. Da huset skulle rives, bestemte eierne seg for å gi huset til museet. Stua, som består av gang, kjøkken og stue med loftgang og to loft, viser en fiskerheim fra cirka 1920. Deler av huset er midlertidig brukt til gjenstandsutstilling i mangel av andre lokaler.

Museet har i en tiårsperiode brukt mye tid på arrangement om sommeren. Det har vært basert på å gi folk kunnskap om at Aure kommune har et museum. Museumsstyret arbeider for å få satt opp en svalgansbrygge. Bakgrunnen for dette er for å videreformidle byggetradisjon og bruk av tradisjonsbygg.

7. Prioriterte bygg og kulturmiljø

7.1 Bygg av særleg verdi lokalt, regionalt eller nasjonalt

Bygg av særleg verdi, det vil si de bygg som er vurdert å ha høy eller svært høy verdi i tråd med kriteria for verdisetting i SEFRAK-registeret er lista i fire vedlegg til plandokumentet. Dette gjelder:

Kulturminnekategori	Kulturminne	Datering	Regional delplan
Jordbruk/fiskerbonde	Linvåg , hele tunet	Uviss	X
	Våningshus, Lystad	1825-1849	
	Våningshus, Vik	1725-1749	
	Oppistua Ormbostad hele tunet	Uviss	X
	Husfest, hele tunet		X
	Mølle, Hjelen med området rundt		X
	Gjelasetra		X
Brygger/naust	Brygge, Aresvik	1645	X
	Brygge, Perstu, Todal		X
	Brygge, Olastu, Todal		X
	Brygge Inderberg		
	Brygge/naust Ramsvika		
	Fjellingsdal		
	Brygge, Skarsbukta, Skar		
	Brygge, Nausthaugen		X
	Brygge, på Ruøy		
	Brygge/sag, Naust, Gjeistad		
	Brygge, Bergfald, Innigarden		
	Brygge, Klaksvik, Mjosundet		
	Notstue, Utvik, Fæten		
	Brygge, Barlaup		X
	Jørnøya		
	Nordre Torset, Skarsøya		
	Brygge, Skipnes		X
	Torset Søgarn, Skarsøya		X
	Romundset, Trøa		
	Hammarvik, Mjosundet		
Solskjel			
Indreberg, Yttergarden			
Ulfsnes, innergarden			

	Brygge/butikk Lurvika		
	Sjøbu, Nygården, Tustna	1750	
	Kvennavika		
	Bugen bnr 1 og bnr 2		
	Fævelen		
	Torset, Aursundet		
	Gresset		
	Bygningane på Kråksundet		
	Brygge Kvennavika	1700/1800	
	Naust, Nyheim	1775-1799	
	Naust, Skiphamn	1825-1849	
	Naust, Solheim, Todalen	1875-1899	
	Notnaust, Vinsterne, Våjen, Aure	1825-1849	
	Naust, bekkemyr, Tustna m. stø	1775-1799	X
	Naust, Ersvik	Uviss	
	Naust, Jørgenvåg, Tustna	1875-1889	
	Naust, Jørgenvåg, Tustna	1775-1799	
	Naust, Lystad, Tustna	1775-1799	
	Naust, Torset, Søndre	1800-1824	
	Naust, Brandsvik, Tustna	Uviss	
	Naust, Haltbakken, Bakkå	1800-1824	
	Naust, Solskjel	Uviss	
	Naust, Fevelen, Nol-Igala Fævelen	1800-1899	X
	Naust, Finnset N, Lesund	1800-1899	
	Notnaust, Fætten, Tustna	1825-1849	
	Svalgsnaust, Kåvika		X
	Kjørsvikbugen sjøbruksanlegg		X
Kirkesteder/religion	Stemshaug Kirke	1900-1925	
	Aure prestegård		
	Sør –Tustna kirke		X
Krigsminner	Finnset		X
	Støttepunkt Melland		
Samferdsel	Aure bro		
	Imarsundet bro		
Automatisk freda kulturminner	Solskjelsøya, også nyere tid		
	Steinalderbosettinga på Golma		
	Steinalderbosetting på Lurvika		

	Dromnesgården, gravrøyser og bautastein		
Forsamlingshus	Ungdomshuset Breidablikk, Vinsternes	1908	X
	Fuglvågen skole	Rett etter 1860	X
	Hals gamle skole		
	Ungdomshuset Skogvang		X
Industri	Kraftanlegg Foldfjorden		
	Strømsholm fiskeindustri		
Kulturmiljøer	Langholmen, Golma Kråksundet		
	Nygård, Nord-Tustna		
	Aure sentrum		
	Gresset		
	Todalen		
	Dromnes / Vikan		
	Kjørsvikbugen		
	Festbugen		
	Eggersværschaugen		
	Bakksetra		

Langholmen

7.2 Kulturmiljø av særleg verdi lokalt, regionalt eller nasjonalt

7.2.1 Langholmen, Golma, Kråksundet

(Klippfiskens vugge) til og med Fitjan og Linvågen eller til og med Golmvågen og/eller Langholmen. Her var det klippfiskpioneren Jappe Ippes bosette seg og starta klippfiskproduksjon i stor skala i 1690. En av de viktigste hendingene for utviklinga av eksportnæringene i Norge. Derfor også en sær viktig del av den norske identiteten. I Golma finnes også steinalderfunn som Anders Numedal utforska etter han fant steinalderbosettingene ved Vollavatnet i Kristiansund. Ellers har dette området flere sjøhus av ulik karakter og alder, noen av svært gammal årgang. Her produseres klippfisk fremdeles.

7.2.2 Nygård, Nord-Tustna:

230/1 Et naust, ei brygge/sjå, et våningshus fra 1700-talet, et grisehus. 230/2 et våningshus med valma tak fra cirka 1875, ombygd 1934. Spesielle takmaleri i den ene stua.

7.2.3 Solskjela, Solskjelsøya 231/1:

Et tømmernaust, ei svalgangsbygge (m/to tømmerkasser og tre svalganger), et våningshus, to smier, et stabbur, et sommerfjøs, tuft etter stor, gammel fjøsbygning.

Ellers er Solskjelsøya kjent fra Snorresoga for to store slag med Harald Hårfagre. Det siste var nokså avgjørende for at han skulle greie å samle Norge til et rike.

7.2.4 Ormbostad m/ Jørnøya

De to hovedbruka (107/1 og 207/2) samt de to bureisningsbruka på Jørnøya (248/4 og 248/8). Ormbostad-området framstår som en typisk aurgjeldsk gård holdt i hevd uten for mange nye

innretninger, og med mange gamle autentiske bygninger. Gården ligger fint i landskapet, tett ved to sildevåger med ei svært god hamn.

Jørnøya, som fra gammelt av het Ormbostadøya, og som hørte til hovedbruka, er spesielt viktig ut fra at her finnes to autentiske bureisningsbruk. Det første stod ferdig i 1930 og hører dermed til første

bureisningsprosjektet i Norge. Det andre tilhører siste bureisningperioden, og vart innflytta 1955/56. Dessuten finner vi på Jørnøysida i Litlesundet to autentiske sjøhus. Ei brygge fra cirka 1880 og et notnaust med bruk og båter. Det er i dag en driver på Ormbostadgården. Jorda blir drevet etter økologiske prinsipp. Ormbostad samlinger er ei stifting som skal ta vare på, og holde Ormbostadgården i hevd.

7.2.5 Husfesta

Gammelt gardsanlegg med gamle autentiske bygninger. Låve/fjøs delvis restaurert. Ligg ut mot Gjerdevika, med verna skogsområde like ved. Ei gammel svalgangsbrygge ligger der. Fjøset og grisehuset er nok av de eldste vi har her i området. Våningshuset er også av det eldste slaget og med gruve. Gården har ikke vegforbindelse, på den måten godt skjerma, men blir også noe vanskelig tilgjengelig.

7.2.6 Lurvika

Er av de eldste og viktigste handelstedene i kommunen. Mye av bygningene her er holdt i autentisk stil, og er med sin historie fra midten av 1800-tallet vel verd å ta vare på som et helhetlig kulturmiljø.

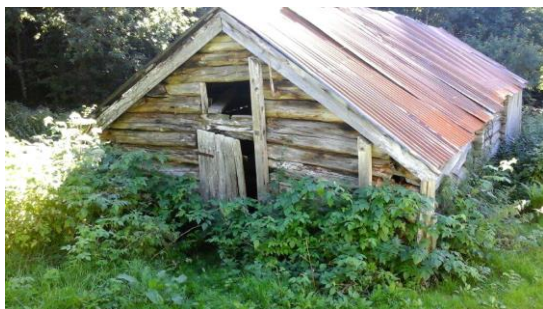
7.2.7 Aure sentrum (Kirka, prestegården med stabbur og naust, det gamle rådhuset, møllestua og ned til elva)

Denne plassen er etter alt å dømme det tydeligste sentrum vi har her i kommunen fra gammalt av. Kirkehistoria tilsier at her har folk samlast i ulike sammenhenger lenge før reformasjonen, kanskje spesielt ut ifra livsseremoniene som alle mer eller mindre måtte gjennom. Her fikk de også opplysninger om lover og regler som var nødvendig, for å fungere i samfunnet. Hit måtte alle innom før eller senere.

7.2.8 Gresset

Typisk aurgjeldsk gardsbruk. Her finner vi to naust, og ei svalgangsbrygge som representerer de gamle sjøhusa i kommunen. To gamle våningshus med låvebygning, stabbur og **ei høybu** representerer den gamle gardstypen jordbruk/fiske. Den gamle setervollen ligg fint til, men med lite autentisk bygningsmasse igjen (Ei seterbu/hytte). Her finn vi flere gamle tufter og ruiner og ei gammal høybu som treng vedlikehold.

7.2.9 Todalen

Naustrekke med to gamle brygger.

Todalssetra med flere autentiske bygninger.

Kanskje den mest autentiske setervollen i kommunen.

7.2.10 Festbugen

Gammelt gårdsanlegg med et gammalt fjøs, grisehus, stuebygning og tidligere et gammelt, særprega naust. Naustet vart dessverre revet for få år siden. Dette gjør at et viktig element i gårdsanlegget mangler. Gården ligg fint til i overgangen mellom Gjerdevika og Torsetsundet.

7.2.11 Dromnes/Vikan

Vikan var et gammelt trafikknutepunkt med fergeleie, før Torsetsundbrua sto ferdig i 1976. Vikan/Dromnes er ellers prega av en del gammel sjøhusbebyggelse. Her er gamle naust, flere gamle brygger og flere gårdsanlegg med eldre bygningsmasse. Dromnesgården (Sygarden) ligg ekstra fint og strategisk til ytterst i

Dromnessundet. Her finnes flere gravrøyser, og flere arkeologiske funn tyder på at dette var en attraktiv plass for bosetting i de tidligste tider. Her finnes også en gammel bautastein. På Vikan er det gjort restaurering av en brygge bygd etter stavlinemetoden. Selv om restaureringa har vært omfattende, er det lagt vekt på å bruke opp igjen så mye som mulig av det opprinnelige, som for eksempel mye av den gamle bordkledninga.

7.2.12 Kjørsvikbugen

Kjørsvikbugen ligger inne i den regionale kulturminneplana med utgangspunkt i sjøhusa. Her er et gammelt naustmiljø i Hamna. Fremdeles står her fire naust og ei brygge. Berre et av nausta er svalgangsnaust. Det er et restaurert notnaust til som ligg like nedom butikkbygget, og et som ligg klemt inn til småbåthavna (bygd ca.1900). Gardshusa i Havnvika er nokså autentisk 1800-tals og kunne vært knytt sammen med naustmiljøet. Ellers bærer Kjørsvikbugen preg av press fra moderne tider med butikkdrift, hurtigbåtterminal, stort fiskeoppdrettsanlegg og planer om en fergekai som sannsynlig vis vil komme nær det eldste og eneste svalgangsnaustet i området. På grunn av denne utviklinga blir Kjørsvikbugen mindre interessant som kulturminnemiljø.

7.2.13 Eggværshaugen 48/3 + ev. 48.4 + sjøhus 48/2 og 48/1

En spesiell plass inne i Årvågsfjorden. Alle husa på gården er SEFRAK-registrert. Bygningene er fra 1800-tallet. Her er våningshus, fjøs, gammelt grisehus, eldhus, naust og sommerfjøs med autentisk preg. I tillegg til 48/3 ligger 48/4 like ved, og dessuten noen gamle sjøhus (to brygger og et gammelt naust på 48/1 og 48/2.

7.2.14 Bakksetra

På Bakksetra ligger det seks godt bevarte seterbuer og to seterfjøs idyllisk til på setervollen. Seterelva renner rolig forbi, og den felles høybua, restaurert i tradisjonell stil, viser både byggeskikk og tradisjon med slått og lagring av høy i utmarka. Kulturlandskapet er tatt godt vare på, og viser historie og kultur fra gamle dager i typisk nordmørstradisjon. I

gamle dager var det geiter og kyr her som ga budeiene lange arbeidsdager med gjeting, melking, kinning og ysting. Setra var i drift fram til slutten av 50-talet.

7.3 Andre kulturminne, til senere prioriteringer

Under folkemøta på Vihals, i Foldfjorden og på Leira høsten 2012 kom det mange gode innspill. Disse er tatt vare på, og kan med fordel brukes som et utgangspunkt når plana skal utvides til å omfatte mer enn bygninger og miljø.

Riksantikvarens liste over eksempel på hva som kan registreres ut over det som prioriteres i Aure kommunes kulturminneplan er:

- Jakt og fangst
- Boligbygg
- Fritidas kulturminne
- Kommunikasjon
- Bergkunst og graffiti
- Kraftverk og demninger
- Sagbruk
- Kvernhus og kvern
- Kvinnehistorier (f.eks. jordmorsamlinga, Anne Husfest)
- Landbruksminner (Utløer, løer, sommerfjøs)
- Kulturlandskap
- Kirkeehistoriske minner
- Skolehistorie

Gammelt nausttømmer

Tvsk bunker

8. Måloppnåelse kommuneplan for Aure 2007-2019

Punkt 9.5 i kommuneplanas samfunnsdel var i sin helhet via kulturarven vår, der følgende ble vedtatt:

Det skal vi klare gjennom å:		Status per 2021
A	Utvikle samarbeidet med Nordmørsmusea	Et kontinuerlig arbeid. Aure skal ha museumstjenester på lik linje med andre nordmørskommuner
B	Lage plan for det kommunale arbeidet innenfor kulturminnevern	Avgrenses til bygg/miljø, og enkelte utvalgte minner, fra fylkesplanen i første versjon av denne planen.
C	Ha en målretta satsing på Kråksundet sjøbruksmuseum og Støttepunkt Melland.	Begge stedene er satsa på.
D	Utvikle prosjektet rundt Jappe Ippes virke i regionen	Boka «Jappe Ippes – Norges første klippfiskgründer» av Daniel Ødegård ble utgitt i 2018
E	Finne tilfredsstillende løsning for et lokalhistorisk arkiv, og oppbevaring av lokalhistoriske gjenstander	En del er samla i 2. etasje på Aure gamle prestegård. Aure historielag og Aure kommune eier samlingene
F	Verne området Tingstadbakken ved Kjelklia	Ikke planmessig arbeidet med.
G	Støtte arbeidet med å etablere folkehøgskolen Jappe Ippes	Aure kommune har støtta økonomisk hele planperioden.
H	Positivt støtte arbeidet i Stiftelsen <i>Ormbostad samlinger</i>	Løftet inn i «Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi».
I	Løfte fram Solskjelsøya som et unikt nasjonalt historisk sted.	Ikke planmessig arbeidet med. Det arbeides med å få på plass et minnesmerke.
J	Utbedre og ta vare på, samt synliggjøre og øke tilgjengeligheta til Foldfjordstraumane med trekkvorene	Ikke planmessig arbeidet med.
K	Støtte arbeidet til stiftelsen «MK Svanen»	Har fått regelmessig støtte fra de lokale kulturmidlene i hele planperioden.
L	Få skrevet historie fra tida før 1800.	Avgjørelsen om et evt. bind1 (tida før 1800) vart i KOM-sak 6315 av 17.11.2015 overlate til budsjettarbeidet for 2016, der det ikke vart prioritert. Se KOM-sak 84/15 av 14.12.15

9. Behov for tiltak

9.1 Strukturendringer i jord- og skogbruk

Effektivisering og strukturendringer i landbruk er ei viktig utfordring med tanke på bevaring av kulturminner. De aktive gardsbruka blir færre i antall, men større. Jordbruksareal blir ofte ivaretatt, men bygningsmassen på gårdene uten egen drift blir i stor grad stående ubenyttet, og i mange tilfelle til forfall. En kulturminneplan for Aure må derfor stimulere til økt fokus på vern av landbrukets kulturarv.

Vern av landbrukets kulturminner handler ofte om ny bruk av eksisterende bygninger, noe som fører til økt verdiskaping. Informasjon om ulike støtteordninger for ivaretagning av bygninger er et viktig tiltak. Kommunen kan sikres best mulig tildeling ved å følge opp endringene i de støtteordningene som finnes.

Jord- og skogbruket har gjennomgått store endringer i løpet av 1900-tallet. På grunn av endra driftsmåter kan det ha oppstått store skader, særlig på de automatiske freda kulturminna. For eksempel på grunn av barmarkskjøring med store maskiner, vegbygging, nydyrking, nyplanting og drenering.

9.2 Forholdet til klimaendringer

Det er bekrefta at klimaet blir varmere og fuktigere, noe som kan gi store utfordringer på kulturminnefeltet, særlig når det gjelder trekonstruksjoner. Tiltak må til for å beskytte gamle bygninger som for eksempel ved å fornye takrenner og nedløp. Slike bygningsmessige endringer settes opp mot faren for uopprettelige skader som følge av nedfukting av konstruksjonene.

Energisparing er et anna innsatsområde. Bruk gjennom vern av eksisterende bygningsmasse bidrar også til å redusere klimapåkjenningene.

Fra Ånes ferjekai.

Fra brygge på Giset.

9.3. Kulturminner som identitetsskaper. Tilhørighet.

Det er alles ansvar å ta hånd om kulturarven. Identitetsfølelsen til steder der vi bor er ofte knytta opp til varige fysiske element i det offentlige rom. Dette kan være relativt anonyme bygninger, eller anlegg som man tar for gitt. Først den dagen bygninga er revet, erkjenner man at den faktisk har hatt en betydning for stedets identitet.

At vi føler sterk tilknytting til, og stolthet for bygda, er viktig. Dette er følelser som virker positivt på viljen, og ønsket om å ta vare på kulturminner.

9.4. Kulturminner og reiselivsnæringa

I Aure har vi flere kulturminner som gir kunnskap og opplevelser. Noen av disse har høy verdi, for eksempel har den tette konsentrasjonen av sjøhus med svalgang nasjonal interesse, og til og med kanskje et internasjonalt potensiale.

Kommunens kulturminner og kulturmiljø er svært betydningsfulle for reiselivsnæringa vår. Derfor er det viktig at kulturminner i kommunen tilrettelegges slik at reiselivsnæringa styrkes. Dette bidrar også til å skape arbeidsplasser.

9.5 Kulturminner og folkehelse

Forskning har påvist at estetikk og kulturminner har betydning for den generelle folkehelsa. Hvordan våre nærområder er utforma har innvirkning for trivsel, som igjen har direkte innvirkning på folks helse. Tilrettelegging av bygdas kulturminner, for eksempel i form av skilting, øker graden av unike turopplevelser både for fastboende og besøkende.

Innen eldreomsorgen og det psykiske helsevernet kan kulturminner være et aktivum både som ramme rundt aktiviteter, men også som del av en behandling. Det er helt klart mulig å nytte mange av våre kulturminner også i denne sammenhengen.

9.6 Kulturminner i skole og barnehage

Aure kommune ser det som viktig at kommunens kulturminner skal gjøres kjent for barn og unge. Mange kulturminner er gode verktøy i formidling av kunnskap i lokalhistorie. Et godt eksempel på dette er Melland fort, som årlig blir besøkt av både barnehager og skoleklasser. Ved å ta i bruk kulturminner i pedagogisk øyemed, er målet at barn og unge får kunnskap om fortida, og blir interesserte og motiverte, slik at de i neste omgang blir gode kulturbærere. Det er de som om noen år skal forvalte kulturminna, både som enkeltpersoner og som beslutningstakere.

Det må legges til rette for at arbeidet med kulturformidling til barn og unge blir satt på dagsorden i barnehage og skole. Informasjon om kulturminner må også gjøres lett tilgjengelig for alle, for eksempel gjennom nettsider som er tilpassa alle aldersgrupper jamfør punkt 1.6 i denne plana.

10. Planperioden 2021-2028

10.1 Mål

Identitet, tilhørighet og forutsigbarhet/ konkret og målbar framstilling

Hovedmål i kulturminneplana er formidling, tilgjengelighet, informasjon og bevisstgjøring. Mange av nausta og bryggene på Nordmøre er bygd med svalgang, og den aller største forekomsten ligger i Aure. Dette har resultert i at svalgangsbygga i Aure kommune er vektlagt som en nasjonal verdi. Med det som bakgrunn må svalgangsbygger og naust få høy prioritet. Ut over dette er lista uprioritert.

Løvika ytre

10.2 Tiltak for planperioden 2023-2028

Tiltak	Behov nr	Ansvar
A Videreføre registrering av eldre sjøhus påbegynt i 1993 av arkitekt Fasting og få alle sjøhus med sval inn i Askeladden.	2,3,4,6	Aure kommune
B Vedlikeholde Kråksundet, restaurere taket på Notnaustet	2,3,4,5,6	Aure kommune
C Stimulere til å sikre verneverdig bygningsmasse ved at kommunen har oversikt over og opplyser om støtteordninger og riktig kompetanse	2,3,4,5,6	Aure kommune
D Stimulere etablering intersemiljø for svalgangsnaust og brygger ved å arrangere oppstartseminar eller naust- og bryggfestival. Dekke kostnad ved kjerneprøver for aldersfastsetting på x antall bygg/år. Etablere eget kommunalt fond for bevaring av svalgangsnaust/brygger/miljø	2,3,4,6	Aure kommune og historielaget
E Arrangere kurs for videreføring av kunnskap restaurering/ nybygg med gamle teknikker (f.eks lage båtstø og nytt naust i Kråksundet, lafte, legge spontak o.a.) Ved bruk av f.eks <i>Studieforbundet for næring og samfunn</i>	1,2,3,4,6	Aure kommune og historielaget
F Øremerke kommunale kulturmidler til kulturminnetiltak	1,2,3,4,5,6	Aure kommune
G Sette opp opplysningstavler og skilt. Lage QR-kode som fører til meir informasjon <ul style="list-style-type: none"> • Golmahalvøya med Langholmen og Kråksundet • Lurvika • Aure sentrum ved kirka • Eggværshaugen • Todalssetra • Ormbostad • Melland fort • Solskjeløya 	2,3,4,5,6	Aure kommune/ grunneiere

H	Utvikle kommunal nettside med tanke på presentasjon av sentrale kulturminner i Aure. Lage et område på siden spesielt for barn.	2,3,4,5,6	Aure kommune
I	Etablere markedsføringssamarbeid mellom de som ønsker å åpne sitt kulturminne for publikum/ lage en brosjyre digitalt/på papir.	1,2,3,4,5,6	Aure kommune og aktørane
J	Arbeide for bedre skilting av kulturminner fra kryss offentlig veg til mål gjennom hele kommunen	2,3,4,5,6	Aure kommune
K	Solskjeløya løftes fram som nasjonalt historisk sted	2,3,4,5,6	Aure kommune
L	Utvide prestegårdsnaustet til å romme f.eks Gressetbåten.	2,3,4,5,6	Aure kommune
M	Revisjon av kulturminneplana med vekt på å ta med nyere tids kulturminner.		Aure kommune

Solskjels Historie

Gjennom 10.000 år

Boplasser fra steinalderen (ca. 8000-3000 f.kr.)

Vasslia: Boplass med funn av store mengder flint, bl.a. redskap. Funnene tyder på bosetting over lang tid. De brukte flint og bein til våpen og til å skaffe mat. Skinn ble brukt til klær, telt, båter o.l. Vasslia var den største boplassen på Solskjelsøya. Den lå ved ei langgrunn bukt som var full av skjell og muslinger. Plassen lå i le for nord- og vestavinden, og det var også ferskvann like ved. Vannet heter Solskjelvatnet. Vannstanden var ca. 25 meter høyere enn i dag.

Gravrøyser fra bronsealderen (ca. 1500-500 f.kr.)

5 Molta: Syv oppkastede graver. En spesiell kvinnegrav med funn av ravsmykke.
6 Storøya: Hel gravplass, syv oppkastede graver.
7 Svinøya: Fire oppkastede graver.

Slagplasser fra vikingtida (ca. 700-1100 e.kr.)

Det har vært to slag under Harald Hårfagres samling av Norge. Det første slaget mot kong Huntjov av Nordmøre og kong Nokkve av Romsdal. Det andre mot kong Audbjørn av Fjordane og kong Arvid av Sunnmøre. Harald vant begge slagene. Slagene sto ca. år 870 e. kr. Slagplassene lå lunt med mulighet til flukt i flere retninger.

- 8 Mulig slagplass ved Vasslia
- 9 Mulig slagplass ved Hamna
- 10 Mulig slagplass ved Svinøya

Dansketida (1400-1814)

- 11 Ved Solskjelgården lå det stasjonert en kanonbåt. På land var det en kommandantbolig, soldatkasse og brennevinsbrygge.
- 12 Tollstasjon. Kanonbåt var vaktbåt for innkreving av toll fra skipsfarten.

Vasslia (1) was the biggest stoneage village on Solskjelsøya.

There are about 20 burial sites on Solskjelsøya, they are all from the bronzeage. Originally they looked like heaps of stones.

There have been two battles of Solskjelsøya when Harald Hårfagre was gathering Norway to be one country.

Steinalderboplasser: 1 2 3 4

Stoneage villages

Gravrøyser: 5 6 7

Burial sites

Mulige slagplasser: 8 9 10

Possible battlesites

Avgangstider kabelferge

DIKREATIV.NO

Infoskilt om Solskjel som nå står på Norheim

11. Langsiktige tiltak

11.1 Framtidige uprioriterte tiltak

- Arbeide for å etablere magasin for kulturminner
- Formidle egne samlinger som ikke inngår i Kråksundet sjøbruksmuseum. Det vil si Kofoed utstillinga og Hals skolemuseum.
- Opprette lokalt arkiv for frivillige lag og organisasjoner i henhold til innspill fra Aure songlag
- Forvalte egne bildesamlinger, lage retningslinjer for bruk
- Etablere arkivsystem for foto og tekst/immaterielle kulturminner
- Utvikle øremerka lokale støtteordninger

Hals skole.

12. Virkemiddel

Virkemiddel i arbeidet med å ta vare på kulturminner og miljø:

- Juridiske
- Økonomiske
- informasjons- og holdningsskapende

12.1 Juridiske

Det juridiske grunnlaget for kulturminnevernet er delt mellom flere forskjellige lover. De viktigste lovene er: Lov om kulturminner, Plan- og bygningsloven (PBL) og naturvernloven.

Lov om kulturminner av 9. juni 1978 med endringer av 3. mars 2000

§ 1. Lovens formål.

Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Loven innebærer blant annet at alle faste kulturminner før 1537 (fornminner) og stående byggverk med opprinnelse fra perioden 1537 – 1649 er automatisk fredet. Det er dessuten fastsatt en sikringssone på 5 meter rundt alle automatisk fredede kulturminner. Inngrep i fornminnet og sikringssona er forbudt. Dessuten gir loven mulighet for midlertidig og permanent freding av kulturminner fra nyere tid som har spesiell arkitektonisk eller kulturhistorisk verdi.

Eiere av freda kulturminner kan ikke rive, flytte eller påbygge disse minna uten godkjenning av rette myndighet.

Kommunen plikter å sende søknad om riving eller vesentlig endring av ikke freda byggverk eller anlegg oppført før 1850 til vedkommende myndighet senest fire uker før søknaden avgjøres. Vedtak om riving eller vesentlig endring av slike byggverk og anlegg skal umiddelbart sendes vedkommende myndighet, dersom denne myndigheten har uttalt seg mot riving eller vesentlig endring.

Når det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne en eier, har staten eiendomsrett til:

Lause kulturminne fra før 1537 (§ 4), mynter fra før 1650 og skipsfunn som er mer enn 100 år. (§ 14). Finneren plikter å melde funnet til politiet på staden, til Fylkeskommunen eller direkte til Kulturhistorisk Museum i Oslo.

Rundskriv fra Kirke og undervisningsdepartementet 12. februar. 1948

Ifølge dette rundskrivet bør gravminner eldre enn 100 år ikke tas bort eller flyttes uten i samråd med Riksantikvaren.

Plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 med endringer senest 1. jan. 2008

Plan- og bygningsloven (PBL) er kommunens viktigste redskap for å ivareta hensynet til kulturminner og kulturmiljøa. Den skal tilrettelegge for arealbruk og bebyggelse til beste for den enkelte og samfunnet. Det ligger en forpliktning til å integrere kulturminneverdier i plan- og byggesaksbehandlninga.

Kulturminner/miljø kan i første rekke sikrest gjennom kommuneplanens arealdel. PBL pålegg kommunen å utarbeide kommuneplan med arealdel. Her kan vises områder som er spesielt interessante i kulturminnesammenheng, og man kan bandlegge områder etter § 20 pkt. 4. Det forutsetter at det i løpet av 4 år utarbeides planer for videre oppfølging.

Ved utarbeiding av reguleringsplaner gir § 25-6 anledning til å utarbeide bestemmelser for områder og bygningers eksteriør for å sikre kulturhistoriske verdier (regulere til spesialområde bevaring). § 33, den såkalte «pusteroms-paragrafen», gir hjemmel for å stoppe et uønsket byggeprosjekt, riving eller lignende. Den gjelder for to år. Innen den tid må det foreligge en reguleringsplan.

I forbindelse med byggesaker fastsetter PBL kommunens ansvar for å ivareta god byggeskikk.

Disse paragrafene er:

Pbl §74.2 Planløsning og utseende – «skjønnhetsparagrafen»

Kommunen skal se til at et hvert arbeid som omfattes av loven, blir planlagt og utført slik at det etter kommunens skjønn tilfredsstillende rimelig skjønnhetshensyn, både i seg selv og i forhold til omgivelsene. Det skal blant annet ha en god estetisk utforming i samsvar med tiltakets funksjon, og med respekt for naturgitte og bygde omgivelser. Kommunen kan utarbeide retningslinjer for estetisk utforming av tiltak etter loven.

Pbl §92 Andre bestemmelser – tredje ledd:

Ved endring av bestående byggverk, og ved oppussing av fasade, gjelder §74.2 tilsvarende. Kommunen skal se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til en bygnings ytre, så vidt mulig blir bevart.

Pbl § 79

Kommunen kan forby bebyggelse som etter sin art eller størrelse avviker vesentlig fra det som er vanlig i strøket.

Pbl. § 92 Ved endring av bestående byggverk og ved oppussing av fasade gjelder §74.2 tilsvarende. Kommunen skal se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til et byggverks ytre, så vidt mulig blir bevart.

Naturvernloven

Ifølge § 5 i naturvernloven kan en for å bevare egenart eller vakker natur, eller kulturlandskap, legge ut arealer som landskapsvernområder. Det gjelder «natureng, havnehager, setervoller og annet gammelt jordbrukslandskap og landskap rikt på forninner, men det kan også omfatte kulturlandskap som er i bruk og har bebyggelse. Forutsetningen er at det hele faller naturlig inn i det landskapet en vil ta vare på. Kulturlandskapet og landskapet omkring må sammen legges ut til landskapsvernområde.»

Jordloven

Jordloven har betydning som hjemmelsgrunnlag for diverse forskrifter, delvis forskrifter som setter begrensninger for tiltak som kan ha negativ effekt for bevaring av kulturminner og delvis forskrifter som gir landbruket tilskuddsordninga etter jordbruksavtalen med økonomisk støtte for å ivareta vern av kulturminner, synliggjøring av kulturminner og lignende.

12.2 Økonomiske virkemidler

Forskjellige offentlige instanser gir økonomiske tilskudd til kulturvern. Bygg og anlegg i kulturminneplaner prioriteres i kommunal og annen offentlig bevilgning. Bygninger som er freda, eller er regulert til spesialområde bevaring, har større sjanser til å få økonomiske tilskudd.

Fylkeskommunen

Fylkeskommunen, seksjon for kulturarv forvalter midler via Riksantikvaren til:

- Tilskudd til freda bygg i privat eige (post 71)
- Tilskudd til fartøyvern (Post 74)
- Tilskudd for verdsarvområdene (post 79)
- Tilskudd til brannsikring av tette trehusområder (post 73)
- Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner (post 72)

Søknad sendes avdeling for kulturarv i fylket.

Fylkeskommunen har også disse ordningene for kulturminner:

- Tilskudd til kulturminner av høy lokal eller regional verdi
- Tilskudd til arkitektfaglig bistand

Norsk kulturråd

Kulturrådet skal stimulere til prosjektbasert arbeid med bevaring, dokumentasjon og formidling av materiale som utgjør grunnlaget.

Norsk kulturminnefond

Fondets midler kan tildeles alle kategorier kulturminner og kulturmiljø på land og under vann og flytende fartøy. Det gis normalt ikke midler til museer eller bygninger i offentlig eie. Det er en fordel å stå i kulturminneplanen ved tildeling av midler fra kulturminnefondet.

Kommunen

Aure kommune fordeler hvert år midler over kulturbudsjettet til kulturvernformål. Størrelsen på midlene varierer noe fra år til år, men har de siste åra utgjort 10 - 50 000 kroner, og er prioritert gitt til foreninger med hovedformål kulturvern, for eksempel Historielaget, Svanengruppa og Melland forts venner samt private som eier kulturminner. Kommunen kan til en viss grad være behjelpelig med søknader til andre instanser. For øvrig har Aure kommune ansvar for utdeling fra to fond, som skal gå til kulturelle og allmenntilrette formål i kommunen. Kommunens årlige driftsbudsjett for FDV har midler som går til kommunalt eide kulturminner, som Aure prestegård og Kråksundet sjøbruksmuseum. I tillegg fordeles det noen år ekstra midler til enkelttiltak vedtatt under budsjettbehandlingen.

Friluftsmidler og spillemidler

Gjennom disse tilskuddsordningene kan det gis støtte til restaurering av gamle ferdselsveger som en ønsker skal brukes i friluftssammenheng.

SMIL: Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

Formålet med dette tilskudd er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensninga fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Det kan blant anna gis tilskudd til restaurering av freda og verneverdige bygninger. Prosjekta og tiltaka skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og tiltaksstrategier. Henvendelse landbrukskontoret i Aure.

AK-tilskuddet

De aller fleste gårdsbruk får Landbruksdepartementets areal- og kulturlandskapstilskudd, et generelt produksjonstilskudd. Det forutsetter at man ikke foretar større endringer og inngrep i kulturlandskapet. Blant anna kan man ikke fjerne åkerholmer, steingjerder eller rydningsrøyser, og ferdselsårer skal ikke oppdyrkas eller stenges. Henvendelse landbrukskontoret i Aure.

Innovasjon Norge

kan gi lån og tilskudd til delvis finansiering av bedriftsutviklingsprosjekter og til bygdeutvikling. Restaurering/vedlikehold av verneverdige bygninger og anlegg kan for eksempel inngå som en del av et turistprosjekt.

12.3 Holdningsskapende virkemidler

Historisk kunnskap er en forutsetning for bevaring av kulturminner. Kjennskap til lokalhistoria, kulturminner og kulturmiljøa styrker identitet og tilhørighet, i tillegg til at det styrker den naturlige interessa for kulturarven. Økt innsats i formidling, og synliggjøring av lokal historie, kan forhindre at verdifulle kulturminner går tapt. Dette kan gjøres på forskjellige måter, blant anna gjennom:

- **Informasjonsbrosjyrer**
- **Historiske hefter**
- **Informasjonstavler**
- **Kulturhistoriske stiar**
- **Kulturhistoriske vandringar**
- **Foredrag om lokalhistorie, kulturminner og miljø**
- **Digital kartfesting av kulturminner**
- **Trekke fram gode eksempler på restaurering av gamle bygningar**
- **Utarbeide byggeskikkvegleiar**
- **Utvikle den kulturhistoriske "kroken" i biblioteket**
- **Samarbeid med skole og barnehage**

13. Kilder og litteratur

Fugelsøy, Maurtis: Nordmøre fiskersoge.

Fugelsøy, Maurits: Bygdebok for Tustna

Guttorm Bugens skrifter.

Moren, Sven og Edv. Os: Den frilyndte ungdomsrørsla

Opstad, Kristian: Vår gamle kystkultur på Møre.

Oterhals, Leo: Inn frå havet.

Orten, Per Eilert: Den nye dagen gryr.

Pedersen, Kari Giæver: Klippfisken, skattekiste og velmaktsgrunnlag

Roaldset, Ottar: Bygdebok for Tustna

Stavik, Jarle og Fossum, Tommy: Folk og Villrein

Ødegård, Daniel: Jappe Ippes.

Kommunedelplan for Kulturmiljø, Unjårgga gielda / Nesseby kommune

Buschmann, Per Eilert Orten

14. Vedlegg til plana

- 14.1 *Et bakteppe - Jordbruk og fiske i Aure opp gjennom tida*
- 14.2 *Liste over brygger og naust med særlig høy og høy verdi*
- 14.3 *Liste over boliger og våningshus med særlig høy og høy verdi*
- 14.4 *Liste over driftsbygninger med særlig høy og høy verdi*
- 14.5 *Liste over stabbur med særlig høy og høy verdi*
- 14.6 *Liste over reguleringsplaner med kulturminner*

M/S Klaus Ås

